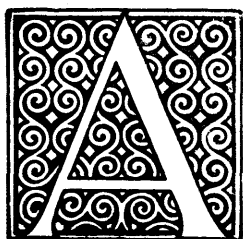

A LENGYELORSZÁGI ÉS A KELETPOROSZORSZÁGI HARCOK A KÁRPÁTI TÉLI CSATA IDEJÉBEN.

A majdnem négy hónapon át vívott kárpáti nagy mérkőzés természetesen a küzdőfelek mindegyikének főerőit kötötte le. Ide tódultak a támadásra hajszolt kifogyhatatlan orosz tömegek, ide kellett hát gyülekeztetni a védők seregeinek zömét is. Ám azért az északi harctér többi szakaszain sem uralkodott nyugalom. Állandóan tartani lehetett attól, hogy az oroszok nagyobb emberanyaguknál fogva itt is jelentékeny előretöréseket kísérelnek meg újra. S számolni kellett az eshetőséggel is, hogy ugyancsak előretöréseket rendeznek katonái és politikai okokból egyaránt. Mert bár a nagyobbik, a fontosabb cél politikai tekintetben is a Kárpátok áttörése volt, mégis nagy érdeke volt Oroszországnak, hogy a lengyel földön és a kelet-porosz határ mentén orosz területen álló osztrák, magyar és német csapatokat hátrább szorítsa. Katonai tekintetben pedig hasznos lehetett a harctérnek azokon a szakaszain is nyugtalanítani bennünket, amelyek a kárpáti téli csata idején másodrendűekké, mellékharctereké váltak. Hisz ezekkel a támadásokkal megakadályozhatta esetleg az orosz hadvezetőség, hogy a nyugtalanított pontokról csapatokat vonjunk el a Kárpátokba, sőt elérhette azt is, hogy szervezés alatt álló tartalékaink egy részét a fenyegetett pontokra kell irányítanunk. Viszont a mi részünkről is időről-időre felvetődhetnek hasonló vagy másféle hadműveleti gondolatok is.

Ezekből a körülményekből alakult ki az 276 a sajtóságos kép, hogy míg a Kárpátokban

több mint harmádfél hónapon át valósággal naponta és állandóan véres harcokat vívtak, addig a többi szakaszon a nyugodt megfigyelő és állóharcok menetét csak időszakonként zavarta meg egy-egy nagyobb akció a két fél részéről, mindaddig míg az egyesült osztrák-magyar és német haderők nagy áttörő támadása mozgásba hozta s előreragadta összes harcvonalainkat. Ezek az epizódjellegű, de a kárpáti csata befolyásolása s a jövő műveletek stratégiai előkészítése és elleplezése szempontjából jelentős harcok két részre oszlanak. Az elsőbe a nyugatgaliciái, dél- és középlengyelországi harcok, a másodikba az egész kelet-porosz határ mentén húzódó harc vonal s a hozzácsatlakozó északlengyelországi szakasz eseményei tartoznak.

HARCOK NYUGAT-GALICIÁBAN ÉS LENGYELORSZÁGBAN 1915 JANUÁR KÖZEPÉTŐL MÁJUS VÉGÉIG.

Az osztrák-magyar 4. hadsereg a 47. német tartalékhadosztállyal együtt az oroszokat üldözve január közepén a Dunajec-Biala nyugati partját, Gromnik-Gorlice vonalát érte el. E hadsereg akkor 15 gyalog, 1½ lovashadosztályból állott.

A mi 1. hadseregünk 7 gyaloghadosztállyal a Nida déli partján kötötte le az oroszok 9. hadseregét.

Ez a két hadseregünk hónapokon át látzólag állóharcokat vívott. A hadvezetőség szűkszavú jelentéseiből alig volt kivehető e hadseregek tevékenységének katonai jelentősége. A későbbi nagy, diadalmas események

azonban, mint következményei egy csendes, de igen értékes munkának, kellő világításba helyezik József Ferdinánd főherceg, hadseregarancsnok csapatainak ez epizódharcait, amelyek mindegyike a gorlicei híres áttörés előkészítésének tekinthető.

Február 1-én erőszakos földerítésekkel kötötte le a szemben álló 3. orosz hadsereget. Február 19-én Tarnovtól délre az oroszok előretolt állásait foglalta el. Március 7-étől 10-ig négynapos csatában Luszna-Gorlice vonalából három hadosztálllyal áttörést próbált meg, mely kicsiben mintegy főpróbája volt későbbi nagy támadásunknak, bárha célja nem volt oly messzemenő. Hisz akkor az aránylag kicsiny erőkkel csak az volt a feladat, hogy kárpáti frontunk tevékenységét megkönnyítse, hogy ellenséges erőket vonjon el a duklai harcvonalról, hogy az oroszoktól valamennyi uraló magaslatot birtokába vegye, s leplezze eleinte azt, hogy 15 hadosztálljának immár több mint a fele a bártfai s bukovinai frontra elvonatott, később, hogy az átcsoportosítás, a gyülekezés, a gorlicei áttörésre való felvonulás az utolsó pillanatig titok legyen.

A három gyenge hadosztály nem tudta a hétsoros, emeletszerű kiépített orosz vonalakat áttörni. Az oroszok ismételten, de különösen március 16-án egy hatalmas éjjeli táma-

dással kísérelték meg Gorlicét elfoglalni, azonban vitéz csapataink, különösen nehéz tüzérségünk tüzelésében valamennyi támadásuk összeomlott.

A Nida mentén álló 1. hadsereg hét hadosztálljából négyet vont el a hadvezetőség a kárpáti és bukovinai frontra, természetes tehát, hogy a 3 és $\frac{1}{2}$ gyaloghadosztállynak a 80 kilométeres fronton a pusztá védekezés is elég gondot adott. A passzív feladatnak derekasán megfeleltek. Február 19—20-án Pincsovnál a lengyel légió, március 14-én az alsó Nidán a pozsonyi 14. gyaloghadosztály és a 106. népfölkelő hadosztály verte vissza az oroszok előretöréseit.

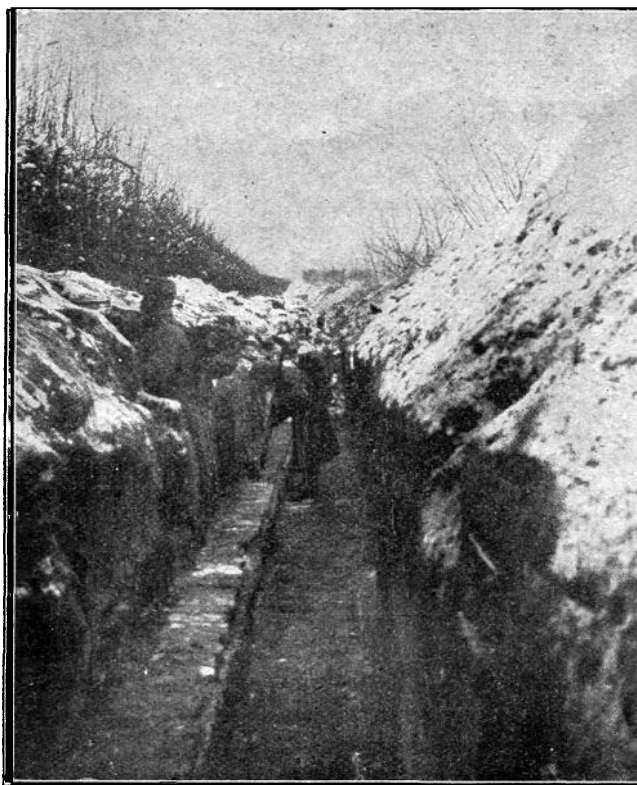
Tomaszov-Checini vonalában *Woyrsch* tábornok kombinált hadserege, mint már ismeretes, Terstyánszky lovassági tábornok csoportjából, az osztrák-magyar második hadseregből (IV. és XII. hadtestünk) és négy német, összesen 9 gyalog és három lovas- (Hauer báró lov. hadteste, 3. 7. 9. osztrák-magyar lovas-hadosztály) hadosztálljból állott. Vele szemben a 4. orosz hadsereg (9 gyalog-, 4 lovashadosztály) védekezett.

A *Woyrsch*-hadseregből legelőbb a budapesti IV. hadtest (31. 32. gyaloghadosztály) vált ki, majd fokozatosan az osztrák-magyar második hadseregarancsnokság, Böhme-Ermolli

Kopál-vadászok rajvonala Orosz-Lengyelországban, a Nida mentén.

Révész és Biró felvétele.

Lövészárkaink a Nida mellett élő sövénnnyel álcázva.

lovassági tábornokkal együtt, a Hauer-lovas-hadtest, a 27. gyaloghadosztály szállított el a kárpáti frontra. Március közepén Woysch tábornok már csak öt gyaloghadosztállyal rendelkezett, melynek egyik csoportját Kövess gyalogsági tábornok vette át. (XII. hadtest, 16. és 35. gy.-hadosztály.)

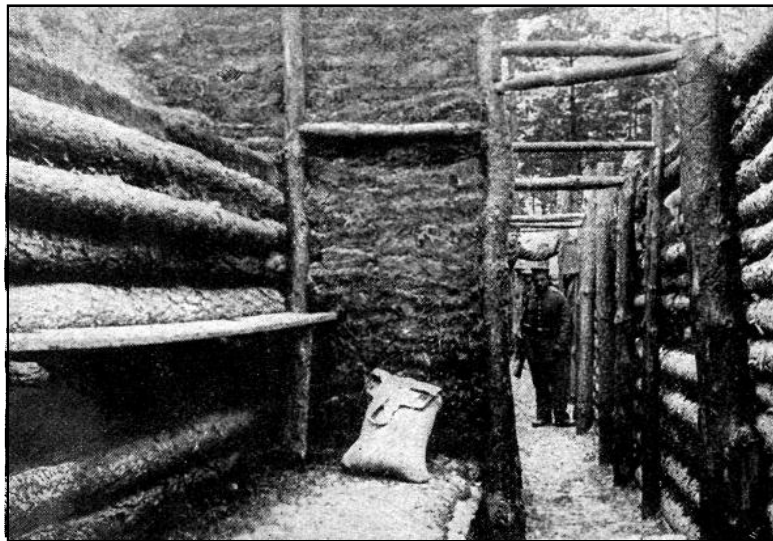
Lopuszno, Przedborz, Sulejovnál 1915 egész tavaszán egymást váltják a támadások. Február 6-án Lopuszónál, 26-án Przedborztól keletre, március 16-án Lopuszno-Sulejovnál támadták az oroszok állásainkat, a rákövetkező napokon Woysch csapatai ugyane helyeken fejtettek ki nagyobb tevékenységet különösebb eredmény nélkül.

Ahogy az osztrák-magyar erők támadó előnyomulását Nyugat-Galiciában a kárpáti harcok megállították, úgy a téli mazuri csata útját vágta a németek Varsó ellen indított harmadik előretörésének is. A Bzura—Ravka-szakaszért vívott harcok után — ezeket már ismertettük — február 2-án a németek Humint foglalták el. További előnyomulásoknak azonban hadászati je-

lentősége nincs. Helyi sikereket értünk el orosz éjjeli támadások visszaverése által február 4-én Szochacsevnél, 24-én Szkierniewiczenél; a február 23-án, március 7—9-ig Ravánál, majd március 10., 11-én Novemiasztonál és április elején a pilicamenti Inovlodznál lejátszódott, az oroszokra kedvezőtlenül végződött harcok voltak egyébként e szakasz nevezetesebb eseményei. Végre április közepe után egészen csöndesekké válnak ezek a harctéri szakaszok s csak ágyúzásokról van szó a jelentésekben, amelyekben tüzérségünk nagyszerű találatokat ért el. Ezek előkészület, úgyszólván lövőgyakorlat voltak a későbbi nagy hadműveletekre.

AZ ÉSZAKLENGYELORSZÁGI ÉS KELETPOROSZORSZÁGI HARCOK.

A mazuri téli csatának s a rákövetkező nagy üldözésnek következményeit az oroszok nem tűrhették el. Hisz jelentékeny német erők jutottak ezzel orosz területre, sőt előnyomultak egészen Grodno várának körletébe is és Kovno környékére is. Az oroszoknak föltöbb kényelmetlen volt a német haderőknek ez a közelsége a Nyemen-folyó védett vonalához. Hisz e vonal mögött fontos orosz vasútvonalak húzódnak, köztük elsősorban a Pétervársói elsőrendű kétvágányú stratégiai vasút, mely a Visztula vonalában harcoló orosz seregek fő tápláló ere és összekötő útja volt. Természetes tehát, hogy az oroszok a mazuri csata után mindent elkövettek, hogy a németeket nemcsak területvisszanyerés okából, hanem alapos katonai aggodalmak elosztatása

Kiépített német lövészárkok a keleti harctéren.

Lövészárok védőtetővel Nyugatgaliciában.

végett is visszaszorítsák. A Hindenburg vezette legészakibb német seregek vonala ekkor Észak-Lengyelországból a Bug-folyónak a Visztulába torkolásából kiindulva végighúzódtott a folyóvizek által megjelölt orosz várvonallal szemben. Tehát Novogeorgievszk várától a Narev és a Bobr-folyók mentén Grodnóig s onnan a Nyemen-folyó vonalán végig.

A kényelmetlen német harcvonallal szemben az oroszok először Grodno vára felől próbálták újonnan alakított hadosztályokkal támadást, ámde vállalkozásukat ismét nagy kudarc érte. A németek ugyanis az augusztovi erdőkben való üldözés befejeztével támadást intéztek Grodno vára felé, de olyan kicsiny erővel, hogy e hadműveletnek félrevezető, leplező szándéka nyilvánvaló. Hiszen nem remélhették, hogy a hatalmas orosz várat ilyen erővel elfoglalhatják. Azt a célt ellenben elérték, hogy az oroszokat lekötötték s a német tervek dolgában félrevezették. Ilyen módon sikerült a februári nagy győzelmekben kimerült csapatokat átcsoportosítani, újjakkal fölváltani, nekik pihenőt adni. Ezenközben a harcoló csapatok mögött felvonult nagyszámú munkászászlóaljok elkészítették Augusztovtól keletre a németek új védőállásait, amelyekbe azután a Grodno körletébe behatolt németek hirtelen visszavonultak. Az oroszok lassan követték őket s nem vették észre a csapdát, hanem felbátorodva a német visszavonuláson, végül is támadásba mentek át az új állások ellen. Ám ekkor a németek átcsoportosítása már be volt fejezve. Az augusztovi hadállás északi szárnyán, Olita felé jelentékeny német

csapatok vonultak fel, amelyek oldalába kerültek az orosz támadó seregek.

Az oroszok nem ismerték fel ezt a hadmozdulatot, hanem előnyomulva megszállták Lozdzieje és Szejni helységeket. Március 9-éről 10-ikére virradó éjszakán azután a német oldalozó szárny rajtaütött az oroszokon Lodziejében. A harc csakhamar általános lett s kiterjedt az egész augusztoviszakaszra. Az orosz áttörési kísérlet a grodnói

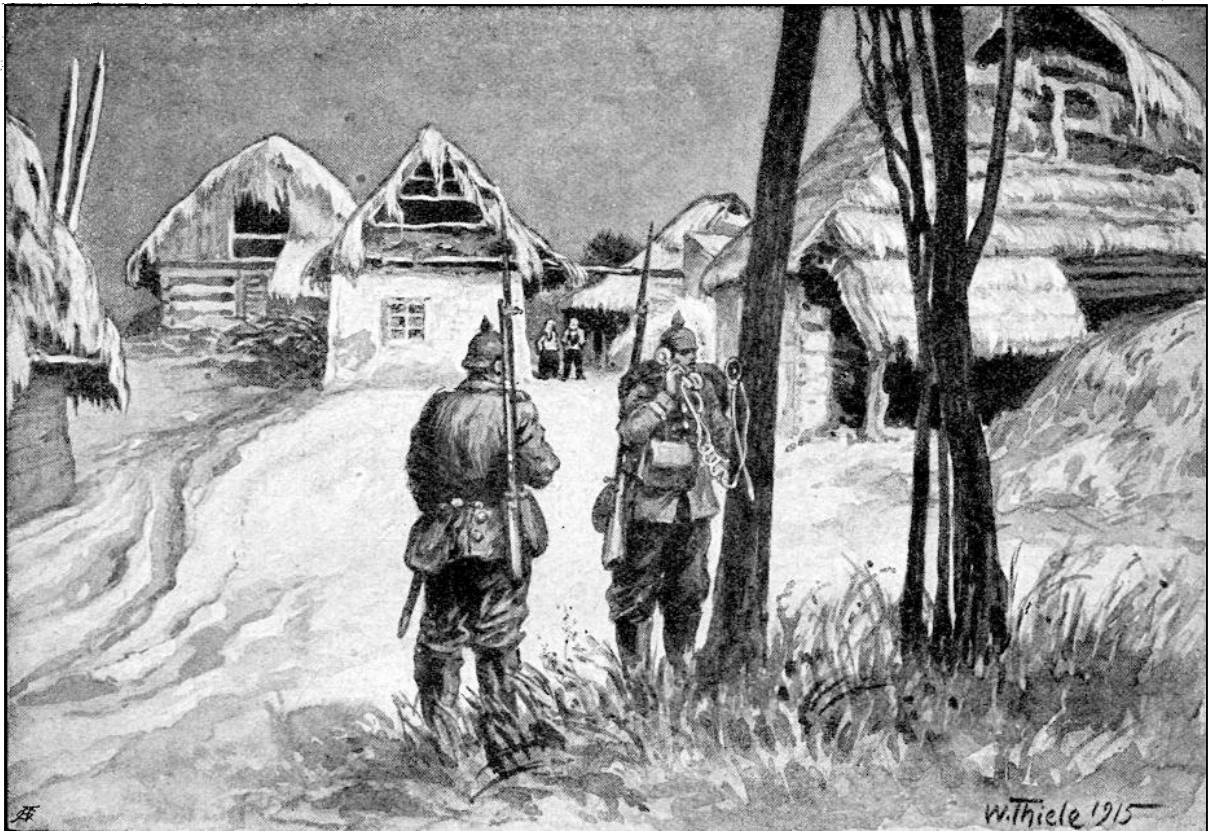
tartaléksereg nagy részének megsemmisülésével végződött. Március 13-án e sereg romjai már visszavonultak Grodno és a Bobr-folyó felé.

Ez volt a legkiemelkedőbb esemény a keletporosz határon a kárpáti téli csata idején, ámátor a harctérnek más pontjain sem volt hiány orosz előretörési, sőt áttörési kísérletekben. Különösen Prasznisznál, tehát a Bobrvonal déli oldalában, azután északon Kurland felől voltak jelentékenyebb orosz támadások, amelyekkel az oroszok a Bobr- és Nyemen-

Lövészárkunkból ellenséges repülőgépet figyelnek meg.

Révész és Biró felvétele.

Német tábori telefon egy lengyel faluban.

Thiele W. rajza.

folyóknál álló német csapatok hadműveleteit akarták megzavarni s e két vonalszakasz helyzetét az oldalukban való sikerek által fenyegetni. Ám valamennyi ilyen kísérlet, valamint a nyílt frontális támadások kudarcot vallottak az 1915. év márciusának és áprilisának folyamán.

A nagy háború egyre növekvő méretei közepett egyre kisebb szerep jut ezeknek az epizódyszerű ütközeteknek, úgy hogy szinte lehetetlen az események nagy menetében megállani s egyes részcsatákat ismertetni. De elég ha utalunk a Lomza, Plock, Osztrolenka, Jednorosec, Ciechanov, Tauroggen, Krasznopol, Mariampol, Kalvarja stb. helységek körüli, valamint a Szkva és Orszic közötti harcokra, amelyek során a németek csak március hónapban 58.800 foglyot ejtettek. Ám a folytonos harcok közepette lankadatlanul folyt a vezérkar tevékenysége új tervek megvalósítására, melyeknek előkészítését mindezek a harcok csak leplezték. Az oroszok saját terveikhez való makacs ragaszkodásuk közben nem vették észre az ellenük készülő új hadműveleteket.

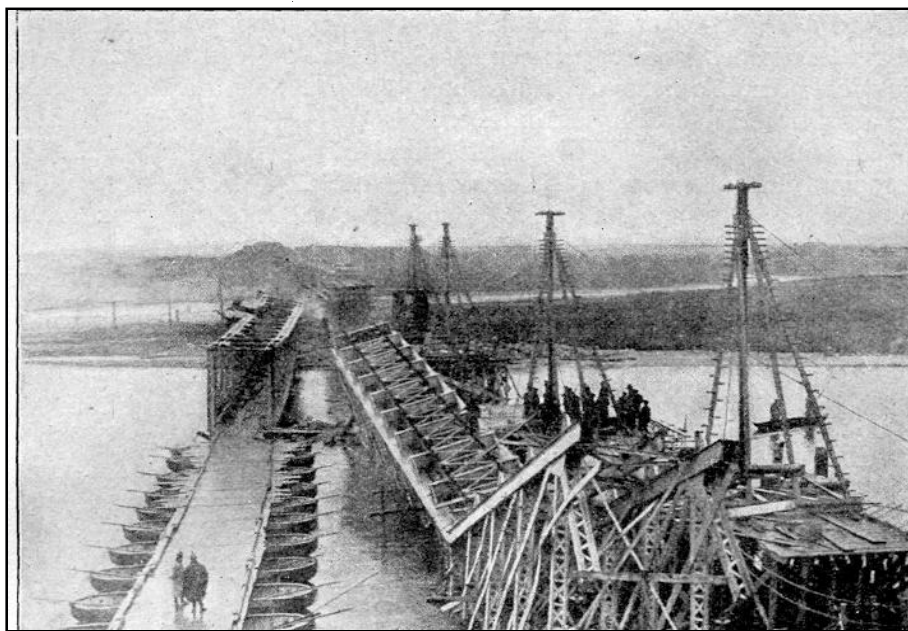
NÉMET ELŐRETÖRÉS LITVÁNIÁBA ÉS KURLANDBA.

Valósággal meglepetésként hatott az egész világra, amikor április vége felé az orosz harctér legészakibb részén, az orosz Kurland határán a németek egy új támadó hadműveletének körvonalai bontakoztak ki a vezérkari jelentésekből. Az új támadóterv azokból a harcokból fejlődött ki, amelyet a kelet-porosz tartományok legészakibb részének, Tilszit vidékének védői vívtak az oda betörő és gyilkolva, gyujtogatva előnyomuló orosz csapatokkal szemben. A németek az oroszokat súlyosan megverték s állandó üldözési harcok közben követték őket egész Kurland határáig, ahol rövid harci szünet után egyszerre maguk mentek támadásba.

Ez a fordulat váratlanul érte az oroszokat: megvert seregükön kívül csak gyenge népfelkelőcsapatok voltak itt, amelyek a harc-edzett s bosszútól lihegő német sereggel szemben helytállani nem bírtak. A német sereg *Below* tábornok parancsnoksága alatt gyorsan haladt előre s előcsapatai már április 29-én

elérték a Dünaburg—libai vasútvonalat, anélkül hogy jelentékenyebb ellentállásra találtak volna.

A Below tábornok gyors előnyomulása igen szorongatott helyzetbe hozta az oroszokat. Nem tudhatták határozottan e támadás tulajdonképpeni célját. Az európai közvélemény első benyomása az volt, hogy Oroszország fővárosa, Pétervár felé való vállalkozásról van szó. Tekintettel arra, hogy ez időben Oroszországnak már-már kimerülőben levő óriás hadereje túlnyomó részben a Kárpátokban, a lengyel és a kelet-porosz harctéren volt lekötve, az ilyen terv tetszetősnek is látszhatott. Ám a katonai dolgokban járatosak azonnal tisztában voltak, hogy a német vállalkozás célja nem ilyen messzemenő. A közvetlen cél a kelet-porosz tartományok állandó biztosításán felül csak az volt, hogy a németek lakta orosz tartományokat megszállja és kezében tartsa, közben pedig az oroszoktól néhány fontos kikötőjüket, elsősorban Libaut és Rigát elra-

Német utászok helyreállítják a Warthán átvezető vasúti hidat a Kalina—varsói vonalon.

A Leipziger Presse-Büro felv.

gadja s esetleg támaszt szerezzen az oroszok egyik legfontosabb katonai és forgalmi központja, Vilna vára elleni támadásra.

Az orosz hadvezetőség ezeket a célokat is aggasztóknak találta a maga szempontjából s azonnal mindenfelől erősítéseket von a fenyegetett területre. Ám a németeket még a több-

mint 100 kilométernyire az orosz-német határtól északra fekvő Savli városánál sem tudta megállítani. Savlit, mely a Libau-dünaburgi vasútvonalnak körülbelül a közepén fekszik, a németek három nap alatt érték el. Maga az előnyomulás három oszlopban történt. A jobboldali oszlop a Kovnó erőddel szemközt fekvő porosz határszakaszból indult ki, hogy fedezze az előnyomulást a nagy orosz vár körletéből esetleg kiinduló meglepetések ellen s esetleg oldalba fogja a Libau—dünaburgi vasútvonal mentén védekező oroszokat, a baloldali, nyugati oszlop ugyanilyen feladatot kapott a Libau

Német népfelkelők fosztogatáson érnek egy orosz katonát.

félől való esetleges orosz támadással szemben, míg a középső oszlop egyenesen a Savlin át Mitauba vezető országút irányában haladt. Az oroszok bárha több ponton ellenállást próbáltak meg, kénytelenek voltak mindenütt visszavonulni s a fontos vasútvonalat is a németeknek átengedni, annyival inkább, mert a szerke portyázó német lovasság több helyütt elpusztította azokat a vasútvonalakat, amelyeken az oroszok csapaterősítéseket szállíthattak erre a vidékre. Így történt, hogy Below tábornok hadserege május 2-ik napján már Mitau körül járt s elérte a Dubizza-vonalat.

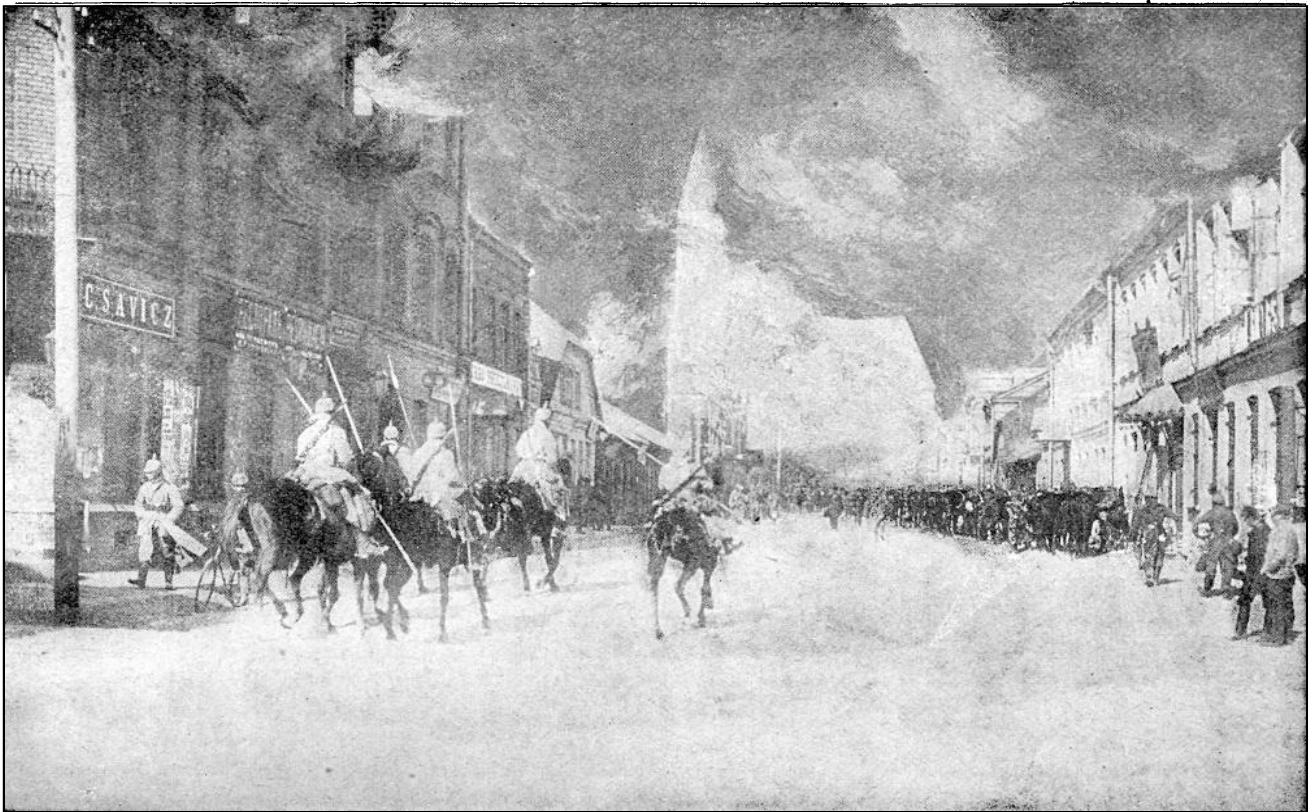
Az oroszok kétségbeesett ellentámadásokkal próbálták visszaszorítani a németeket, de csak súlyos veszteségeket szenvedtek, eredményt el nem értek. Viszont a németek egyelőre célhoz jutottak: elfoglalták az ellenséges terület jelentékeny részét, fontos vasúti és folyóvonalakat szállítottak meg s ezzel megszerezték a kellő támaszpontokat esetleges további hadműveletekhez. A Below-sereg tehát megállott, s a folytonos orosz ellentámadásokkal szemben csak arra szorított, hogy az elért vonalakat tartsa.

Hisz pusztá jelenléte ezen a vidéken állandó fenyegetés volt az orosz erődrendszer legészakibb része s a mögötte futó döntő fontosságú vasútvonalak ellen. A Below-seregnek egyelőre más feladata nem volt. Mert azt a másik feladatot, hogy az orosz harcvonalat látszólag kényes ponton nyugtalanítsa, s ezzel az orosz hadvezetőség figyelmét magára vonva elterelje a harctér azon pontjairól, ahol más nagy meglepetések készülődtek: fényesen megoldotta.

E tekintetben ugyanaz a jelentősége, mint a mi hadseregünk bukovinai és keleti kárpáti hadműveleteinek, amelyek Lemberget és annak Oroszországgal való összeköttetését fenyegetvén, szintén lekötötték az orosz vezérkar figyelmét.

A kárpáti csatában való végkimerülés után az orosz seregek helyzete a harc vonal két legszélső szárnyán egyaránt kényes volt. Így történhetett meg, hogy az orosz vezérkar figyelme elterelődött az egész északi harc vonal tulajdonképpeni centrumáról: a nyugatgalíciai

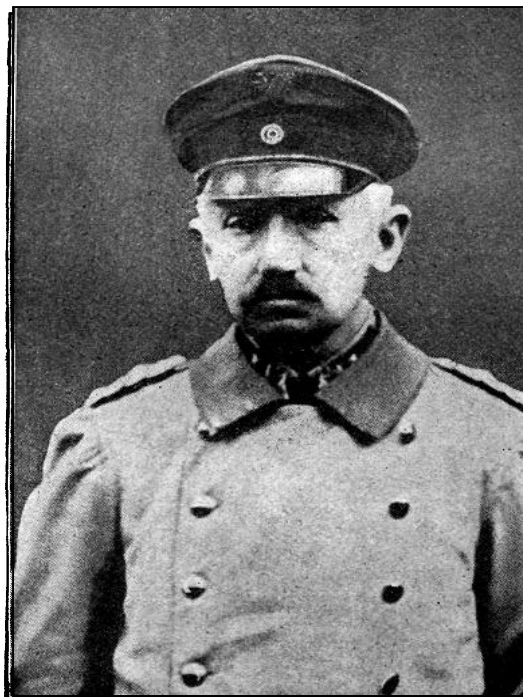

Német lovasjárőr keresztülhalad az égő Savli városán.

Kühlewindt, Königsberg, felvétele.

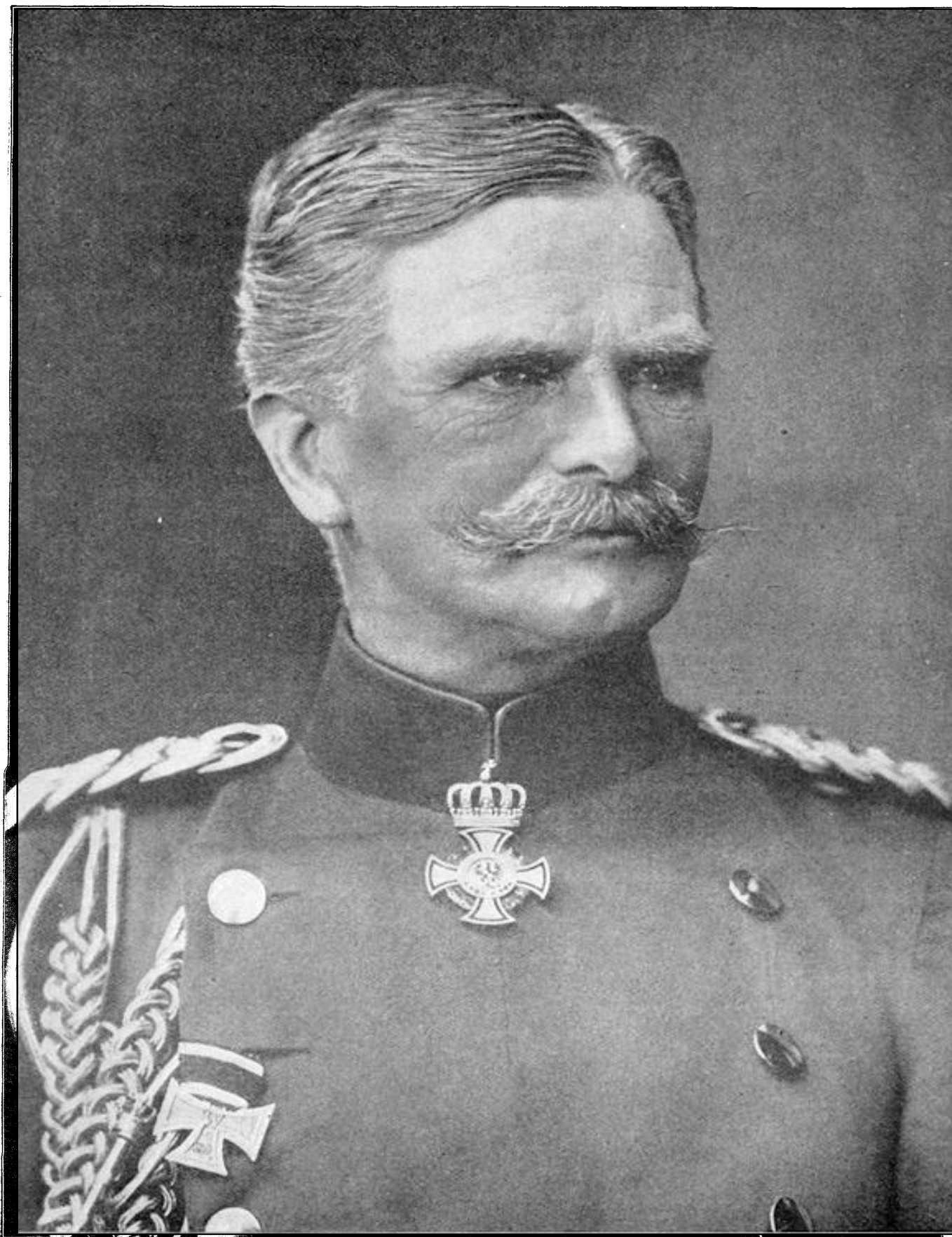
és déllengyelországi szakasról. Így érte azután a még egyre folyó, bár mindinkább lanyhuló kárpáti csata menetében az a

*Below Ottó
német gyalogsági tábornok.*

*Stern és Schiele,
Berlin, felvétele.*

hatalmas fordulat, mely a kárpáti téli csata negatív sorsdöntő jelentőségét kiaknázva páratlan pozitív győzelemre változtatta azt.

Mackensen Ágost német tábornagy.